

DOI 10.31558/2519-2949.2020.4.8

УДК 323.15(437):342.724

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7137-290X>

Мелеганіч Г. І., ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В ЧЕСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ*

Дана стаття окреслює основні тенденції формування сучасної етнонаціональної політики в Чеській Республіці, яка формувалася під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Актуальність теми важлива для дослідження в Україні через постійне збільшення чисельності українців на території Чеської Республіки, які спочатку є мігрантами в країні, а потім в другому поколінні можуть ставати й представниками національної меншини. Опираючись на дані офіційного перепису населення та сучасного стану забезпеченості прав національних меншин, зроблено висновки про сприятливі фактори для розвитку етнічної та культурної самобутності представників різних народів та про основні напрямки діяльності організацій, що їх представляють і т. д. Суттєвої уваги приділено нормативно-правовому забезпеченню захисту прав національних меншин та особливостям правового статусу цих меншин у Чеській Республіці. Зроблена спроба здійснити критичний аналіз наукової та публіцистичної літератури стосовно етнонаціональної політики в Чехії. В статті також детально розглянуто діяльність Урядової Ради у справах національних меншин, як координуючого та ініціюючого інституційного органу між державою та національними спільнотами в країні. Розглянуто її кількісний та якісний склад, а також основні повноваження. З'ясовано за яких обставин і коли кожна з спільнот отримала статус національної меншин в Чехії. На сьогоднішній день такий статус мають чотирнадцять меншин: болгарська, хорватська, угорська, німецька, польська, ромська, русинська, російська, грецька, словацька, українська, сербська, білоруська та в'єтнамська. Зроблено також порівняльний аналіз державних витрат на підтримку діяльності громадських організацій національних меншин у розрізі років. Охарактеризована діяльність та значення Ради у справах ромської меншини. В статті зазначені умови створення Комітетів національних меншин при муніципалітетах. Таким чином, з'ясовано сутність державної етнонаціональної політики Чеської держави, яка створює умови для проживання значної кількості національних меншин та титульної нації, що в свою чергу, призводить до збільшення числа одних та зменшення кількості інших.

Ключові слова: Чеська Республіка, національні меншини, етнічні меншини, державна політика, права меншин, організації національних меншин, перепис населення, самоідентифікація, Урядова Рада у справах національних меншин, Рада у справах ромської меншини.

Постановка проблеми. У 2014 р. Україна чітко задекларувала свою інтеграцію до Європейського Союзу. Для того щоб ця інтеграція відбулася успішно та швидше необхідно вивчення досвіду трансформаційних та інтеграційних процесів у багатьох сферах у сусідніх посткомуністичних країнах Центрально-Східної Європи, що в 2004 році стали членами ЄС. Однією з таких сфер, якій, на жаль, приділяється недостатньо уваги для розбудови ліберальної плюралістичної демократії в Україні є питання захисту національних меншин. Хоча країни Європейського Союзу й прагнуть до уніфікації свого законодавства, проте є теми, де політика країн може суттєво різнитися. Національна/етнічна чи етнонаціональна політика є саме такою, бо в кожній країні є свої історичні передумови, а в сучасності – залежить від поточного чисельного етнічного складу тої чи іншої країни та політики держави загалом. Європейські концепти меншин не є універсальними, оскільки уряди держав-членів ЄС мають право визначати факт наявності чи відсутності (в правовому сенсі) національних меншин, встановлюючи їх власні суттєві характеристики [3, с.132].

Для України цікавим є приклад політики щодо національних меншин у Чеській Республіці. Насамперед, через частково спільну історію та через постійне збільшення чисельності українців на території Чеської Республіки, які спочатку є мігрантами, а потім можуть ставати й представниками меншини.

Головним завданням статті є з'ясування умов формування сучасної етнонаціональної політики в Чеській Республіці, зокрема значної уваги приділено нормативно-правовому забезпеченню захисту прав національних меншин та повноваженням інституцій у справах національних меншин у країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Вагомий внесок у вивчення питань взаємодії державних та недержавних факторів у сфері захисту меншин у контексті європейських та світових стандартів у зробили такі авторитетні вітчизняні дослідники, як В. Євтух, І. Кресіна, І. Курас, О. Майборода, Ю. Римаренко [3], О. Рафальський, І. Пиляев [2], М. Шульга та ін. Проте найважливішими у підготовці даного дослідження було опрацювання праць чеських дослідників. Зокрема, Т. Шишкова у збірнику «Меншини та мігранти в Чехії» піднімає питання про цінності та традиції етнічних груп мігрантів та національних меншин в Чехії [12]. А. Кліпа займається вивченням розвитку правового захисту національних меншин у Чехії, зокрема щодо питання в'єтнамської меншини [7]. Важливим стало монографічне дослідження «Меншини навколо нас» Петра Беднаріка, Давида Коварика, Зденко Марсалека, Гелени Носкової [4]. Зокрема було використано й індивідуальне дослідження Петра Беднаріка, котрий описує становище національних меншин в Чехії на початку ХХІ століття на основі дослідження громадської думки в 2018 р. стосовно національних меншин та іноземців, що проживають у Чехії [5]. Сучасний стан національних меншин у Чехії досліджує також Мір'ям Моравцова [8].

Звісно, що опрацювання даної теми не могло б бути здійснене й без аналізу нормативно-правового забезпечення питання, зокрема, розглянуто Хартію основних прав і свобод [8]. Закон Чеської Республіки «Про права людей, що належать до національних меншин» [15] і т.д. Іншим важливим документом став «П'ятий періодичний звіт про виконання Рамкового звіту Конвенції про захист національних меншин» [6], що охоплює 2014–2018 рр. та описує заходи, вжиті для підвищення обізнаності про результати четвертого циклу моніторингу, та заходи, вжиті для реалізації основних рекомендацій Комітету міністрів Ради Європи, а також визначає подальші заходи, вжиті для вдосконалення впровадження окремих статей Конвенції.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Чехія у своїй політиці щодо меншин віддає незаперечну перевагу розбудові громадянської політичної нації, на що істотний вплив справили такі видатні постаті ХХ сторіччя, як перший президент Чехії Вацлав Гавел і основоположник сучасної теорії нації Ернест Геллінер. Кожен громадянин Чехії має право вільно вибирати власну національність і це йому гарантується Хартією основних прав і свобод як частина конституційного ладу Чеської Республіки. Сьогодні Чехія є єдиною з посткомуністичних країн, яка увійшла за авторитетним світовим рейтингом розвитку демократії до групи країн з «повною демократією», посівши в ньому 17-те місце й випередивши навіть США (21-ше). Разом із тим, у Чехії в контексті політики громадянського націоналізму, розбудови європейської ідентичності та багатокультурності спостерігається процес «м'якої асиміляції» – повільного зменшення кількості таких традиційних меншин походженням із країн ЄС, як словаки, німці та поляки (відповідно, з 1,9% до 1,4%, з 0,4% до 0,3% і з 0,5% до 0,4%, перепис 2011 р. порівняно з переписом 2001р.) [2]. Водночас число меншин, які поза ЄС зросло – українці, в'єтнамці, росіяни (відповідно, з 0,2% до 0,51%, з 0,2% до 0,28% і з 0,1% до 0,17%, перепис 2001 р. порівняно з переписом 2011 р.) [16]. За результатами перепису 2011 р. дуже несподіваний результат показали 25,3% населення Чехії, або 2,6 млн осіб, які не визначили свою етнічну належність (відповідь на це питання не була обов'язковою). Тобто, в країні за короткий час етнонаціональна картина дещо змінюється і це потребує вивчення. Дана стаття присвячується з'ясуванню сутності державної етнонаціональної політики Чеської держави, яка створює сприятливу ситуацію в країні для проживання всіх національних меншин та титульної нації, але внаслідок якої число одних збільшується, а інших зменшується.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих результатів. Рівність людей незалежно від національної, етнічної, мовної чи релігійної належності стала імперативом та цінністю, її визнають та поділяють більшість сучасних суспільств і, так чи інакше, практично всі сучасні правові системи. Заборона порушення рівності проголошується низкою міжнародних актів, а також національними конституціями та законами. Але рівність можна розуміти по-різному: як рівність прав, рівність можливостей, рівність соціальних умов тощо [3]. А тому сьогодні окреслена дихотомія і співвідношення «титульна нація – національна меншина» зазвичай обмеженим чином інкорпорується у явищах транскордонних суперечок між радикальними позиціями чеського, німецького і австрійського націоналістичних рухів, у збільшенні полеміки між

прихильниками проєвропейських (інколи ідеалістичних) і євроскептичних (інколи песимістичних) позицій, а також у превалюванні настроїв більшості населення Чехії, спрямованих проти будь-якої можливості емансипації ромського населення країни.

Чеська Республіка почала вирішувати питання національних меншин відразу після проголошення своєї незалежності (1 січня 1993 р.). В якості основи для політики щодо національних меншин, сформульованої в 1993 р. стала Хартія основних прав і свобод як частини конституційного порядку Чеської Республіки [14]. Документ був написаний у той час, коли імміграційний приплив іноземців до тодішньої Чехії (ЧСФР) ще був у зародковому стані. В даному документі йдеться про «національні та етнічні меншини» (таким чином розмежовуючи правовий статус національних та етнічних меншин), закріплюється право особи самостійно вирішувати свою національність (принцип діє в Чехословаччині з 1948 р.), забороняється денаціоналізація, національна дискримінація. За умов, встановлених законом, він гарантував всебічний розвиток меншин і їх культури, гарантоване право на об'єднання, навчання, право на отримання та поширення інформації мовами меншин, брати участь у справах меншин. Були встановлені умови використання мов меншин у громадських та офіційних відносинах, сформульовано зобов'язання підтримувати меншини в сферах економічного, соціального, політичного та культурного життя. Спеціального закону про національні меншини та їхнє становище в Чехії, однак, на той час ще не існувало.

Закон про права національних меншин у Чеській Республіці був прийнятий 2 серпня 2001 р. [15]. На його законодавчу базу вплинула Хартія основних прав і свобод, Рамкова конвенція про захист національних меншин, а також Рекомендації Ради Європа № 1201 1993 р. (щодо визначення національної меншини). Закон про меншини став реакцією на зміну інтенсивності імміграції та зміну етнічного складу іммігрантів. Він розпочав розрізняти представників національних меншин та іноземців.

Наявність статусу національної меншини має вирішальне значення для членів національних меншин – як з точки зору законодавства, так і з точки зору культури та суспільства. Варто згадати, що ще в 1968 р. було прийнято Конституційний закон про статус національностей в Чехословацькій Соціалістичній Республіці, котрий визнавав угорську, українську, польську та німецьку меншини. На основі Закону було створено Раду у справах національностей, яка об'єднувала представників вищезазначених меншин. У певних варіаціях Рада у справах національностей функціонувала як в умовах постреволюційної федерації, так і в незалежній Чеській Республіці. Окрім меншин, визнаних комунізмом, з часу розпаду республіки вона також об'єднала ромів, грецьку та словацьку меншини. Порядок денний був юридично закріплений, назва змінена, а кількість меншин, що беруть участь (русинськими, російськими, хорватськими та болгарськими меншинами) була додатково розширена Законом № 273/2001 [7].

На сьогоднішній день статус національної меншини мають чотирнадцять меншин: болгарська, хорватська, угорська, німецька, польська, ромська, русинська, російська, грецька, словацька, українська, сербська (з 2004 р.), білоруська та в'єтнамська (останні дві з 2013р.). Найпізніше до цього списку були додані в'єтнамці та громадяни білоруської національності завдяки діяльності своїх громадських об'єднань та перепису населення у 2011 р., який показав зростання їх кількості. Статистична інформація щодо меншин є важливою для формування політики етнопонаціональної політики. Знання етнічного складу населення є важливим також для формування соціальної політики (національної, культурної, мовної, інтеграційної) і є передумовою для визнання національних меншин, які проживають у Чеській Республіці, та визначення їх правового статусу в результаті [9]. У статті Маріана Слободи, було зазначено деякі аспекти, пов'язані з дискусією щодо «визнання» в'єтнамської національної меншини або, точніше, прийняття представника В'єтнаму до членів Ради уряду з питань національних меншин. Схожа ситуація була і з представниками білоруської меншини. Обидві ці меншини отримали членство в липні 2013 р. після кількох років суперечок, особливо між представниками Управління уряду та Міністерства внутрішніх справ [7].

Що ж до правового визначення, то Чеській Республіці під національною меншиною розуміється «спільнота громадян Чеської Республіки, що проживає в теперішній Чеській Республіці, які відрізняються від інших громадян, як правило, загальним етнічним походженням, мовою, культурою та традиціями, складають значний відсоток населення і одночасно виявляють волю вважатися національною меншиною зусиллями щодо збереження та розвитку їхнього самобутнього характеру, мови та культури, а водночас для вираження та захисту інтересів своєї громади, яка склалася історично [15]. Але багато авторів вказує на проблемний характер визначення поняття національна меншина, як воно розуміється в чеському законодавстві. Насамперед це визначено тим, що в законодавстві

не перераховані національні меншини Чехії (варто вказати, що в Конституції 1960 року комуністична Чехословаччина офіційно визнавала угорську, українську та польську меншини). Важливим аспектом є те, що згідно із законом до громадян національних меншин належать лише громадяни Чехії. Отже, не всі представники тої чи іншої національності є національною меншиною, а лише ті, хто має чеське громадянство. Цікавою є думка Маріана Слободи про те, що навіть на думку міжнародних інституцій, таких як ОБСЄ чи Рада Європи, існування національної меншини на території держави не є питанням будь-якого формального процесу визнання, а є фактом, який відбудеться чи не відбудеться. Існує певна непослідовність у точному визначенні цього факту, тому на думку дослідника потрібно розглядати це як ситуацію, коли в країні існує покоління, яке живе й соціалізувалося в цій країні – де його члени отримують освіту, будують особисті стосунки та мають найближчу родину. Зазвичай, немає в світі іншої країни, яка б була ближчою до них, ніж ця. Отже, таких людей слід вважати національною меншиною, незалежно від місця народження або громадянства [13].

Багато гарантованих прав меншин вже сьогодні звучать цілком очевидно і часто є частиною більш широко визначених положень. Права осіб, що належать до національних меншин, впливають із закону. Це право на: об'єднання; участь у вирішенні питань, що їх стосуються; використання імені та прізвища на рідній мові; багатомовні імена та позначення; використання своєї мови в офіційному спілкуванні, перед судами та у виборчих справах; освіта своєю мовою; розвиток культури і розповсюдження та отримання інформації рідною мовою [13].

На реалізацію цих прав держава допомагає через програми субсидій для «історичних» меншин, які «традиційно та довгостроково живуть у Чехії». Однак, обсяг фінансування програм субсидій може бути різний для різних потреб тих чи інших національних меншин.

Таблиця 1

Огляд обсягу коштів, що надаються окремим національним меншинам у 2014-2018 роках для підтримки культурної діяльності представників національних меншин [6, с. 24; 17, с. 58].

<i>Національна меншина</i>	<i>2014</i>	<i>2015</i>	<i>2016</i>	<i>2017</i>	<i>2018</i>	<i>2019</i>
білоруська	19 100 000					
болгарська	231 000	390 000	491 000	330 000	540 000	545 000
хорватська	350 000	270 000	310 000	350 000	350 000	358 000
угорська	931 000	810 000	790 000	750 000	820 000	845 000
німецька	445 000	369 055	409 509	398 000	440 000	450 000
польська	1 584 000	1 741 000	1 878 000	2 046 835	2 148 000	2 756 000
ромська	900 000	960 000	1 179 000	1 040 000	1 230 000	1 250 000
русинська	57 054	30 000	27 377	70 721	25 000	
російська	215 000	250 000	230 000	230 000	280 000	275 000
грецька	800 000	632 563	1 120 000	1 038 732	1 215 000	1 105 000
словацька	1 058 000	896 000	1 258 000	2 000 000	2 400 000	1 506 000
сербська		100 000	70 000	62 000	50 000	70 000
українська	280 000	270 000	330 000	330 000	350 000	360 000
в'єтнамська	190 000	190 000	355 000	150 000	150 000	245 000
інші меншини + міжетнічні акції	697 637	505 000	728 000	168 127	155 000	232 000
інші організації (поза асоціаціями)	68 868	131 780	240 000	424 613	365 000	245 900
загалом	7 907 559 CZK	7 545 398 CZK	9 415 886 CZK	9 389 028 CZK	10 518 000 CZK	10 242 900 CZK

Широкий захист меншин як за кількістю явно гарантованих прав, так і за кількістю «визнаних» меншин керувався внутрішніми процесами (демократизація, свобода слова, зібрань тощо) та зовнішніми вимогами, пов'язаними з процесом вступу до ЄС. На сьогодні права меншин

гарантуються міжнародними, двосторонніми та національними законодавчими нормами (включаючи конституційні закони). Однак інтерес асоціацій меншин зосереджується головним чином на тих правах, виконання яких держава вирішила «заохочувати» за допомогою різних форм субсидій, а також на тих, реалізація яких неможлива без допомоги держави. До першої групи належать переважно програми субсидій державного управління та місцевого самоврядування, орієнтовані на підтримку позакласного навчання мов меншин, видавництво друкованої продукції мовами меншин та різні форми підтримки «культури» меншин (фольклорні фестивалі, виставки тощо). Виправданням цих субсидій є переконання, що члени меншин апіорі зазнають неблагополуччя у культивуванні їхньої культури (переважно мови) в середовищі домінуючої чеської культури. Отже, державна допомога компенсує їх недоліки. Однак отримання цих субсидій у деяких випадках може бути основним економічним джерелом об'єднань меншин. Тому в конкурентній боротьбі за субсидії зрідка спостерігається значно жорстка конкуренція, яка дещо затемнює їх початковий зміст. Із цієї причини предметом конкуренції між окремими асоціаціями даної меншини є також членство в Раді, завдяки якому на рішення про субсидії можна впливати певною мірою. Друга група включає можливість створення шкіл із мовою викладання меншин. Іншим важливим правом у цій групі є право визначати назви муніципалітетів, громадських будівель та приміщень мовою меншин та можливість створювати комітети національних меншин при місцевих радах як органи з певними повноваженнями втручатися у прийняття рішень із питань, що стосуються національних меншин. Отже, законодавство гарантує громадянам Чеської Республіки, які заявили, що вони не є громадянами Чехії конкретні «національні права» та підтримку. Останнє чітко можна простежити згідно таблиці вище. З таблиці також видно, що фінансування здійснюється в достатній кількості і щороку збільшується, але на жаль розподіл коштів не пропорційний чисельному складу меншини.

Згідно із Законом про національні меншини уряд Чеської Республіки заснував Раду національних меншин як її дорадчий та ініціативний орган з питань, що стосуються національних меншин. Через рік він видав розпорядження про надання субсидій щодо діяльності національних меншин (з 15 квітня 2002 р.). На сьогодні дійсний статус Ради було затверджено 25 січня 2012 р. (Постанова уряду № 60 від 25 січня 2012 р.) [8]. Головою Урядової Ради у справах національних меншин є Прем'єр-міністр Чехії, а заступниками є Віце-президент із питань національних меншин та віце-президент Ради, уповноважений уряду з прав людини. Принаймні половину із загальної кількості складу членів Ради становлять представники національних меншин, які були висунуті організаціями національних меншин (загалом 18 від 14 меншин, по два від поляків, німців, ромів та словаків).

До компетенції Урядової ради з питань національних меншин входить:

- контроль виконання державою міжнародних зобов'язань Чеської Республіки з точки зору прав осіб, що належать до національних меншин, зокрема зобов'язань, що випливають із Рамкової конвенції про захист національних меншин, Європейської хартії регіональних мов або мов меншин та інших міжнародних договорів про права людини та основні свободи;
- підтримка та коригування законопроектів та інших підзаконних актів, що стосуються прав меншин;
- підготовка рекомендації уряду/міністерствам чи іншим адміністративним органам щодо задоволення потреб осіб, що належать до національних меншин, особливо у галузі освіти, культури та засобів масової інформації; використання рідної мови, соціального та культурного життя;
- підготовка до урядових зведених звітів про становище національних меншин на території Чеської Республіки, обговорення їх перед поданням уряду щорічно за період попереднього календарного року;
- співпраця з органами територіальних одиниць самоврядування у практичному забезпеченні національної політики держави;
- пропозиції розподілу коштів, витрачених із державного бюджету на підтримку діяльності представників національних меншин [10].

Щороку Рада доповідає в уряді про становище національних меншин у Чеській Республіці. Ця доповідь містить інформацію від усіх міністерств, місцевих та регіональних органів влади, що працюють із представниками національних меншин та від самих меншин. Із 2002 р. цій доповіді надається особлива увага у зв'язку з ратифікацією Європейської хартії регіональних або міноритарних мов у Чеській Республіці з акцентом на реалізацію етнонаціональної політики на місцевому та регіональному рівні [1, с.154]. Так, така доповідь за 2019 р. дає вичерпну інформацію про життя національних меншин у Чехії (14, які представлені в Урядовій раді) у 2019 р. (досягнення, поточні виклики, проблеми) [17].

Іншим постійно діючим дорадчим та ініціативним органом уряду у сфері інтеграції ромів є Урядова рада у справах ромської меншини. Вона була створена постановою уряду № 581 від 17 вересня 1997 р., а тоді – Міжвідомчою комісією з питань ромської громади. У 2001 р. ця комісія була перетворена на Урядову раду з питань спільноти ромів. Основна поправка до Статуту була згодом схвалена постановою уряду № 254 від 29 березня 2010 р., яка також змінила назву цього дорадчого органу на Раду уряду Чеської Республіки у справах ромської меншини. Відповідно до її статуту, Президент Ради є профільний член уряду, до компетенції якого входять права людини. Засідання ради проводяться за потреби, але не рідше чотирьох разів на рік. Інформація про діяльність Ради доступна для громадськості на веб-сайті Управління уряду Чеської Республіки. Організаційну, професійну та адміністративну роботу і публікацію інформації про роботу Ради забезпечують Департамент апарату Урядової ради у справах меншин ромів та Секретаріат Урядової ради у справах національних меншин, який є організаційною частиною апарату Уряду Чеської Республіки. Головне завдання цього органу є інтеграція ромів. Свою діяльність Рада здійснює через: підготовку та затвердження висновків щодо урядових рішень та пропозицій інших органів, що втручаються у сферу інтеграції ромів, затвердження довгострокових та середньострокових стратегій інтеграції ромів; забезпечення переговорів із міжнародними урядовими та неурядовими організаціями та установами, Європейським Союзом та органами держав-членів ЄС та інших держав у галузі інтеграції ромів; знайомство громадськості з проблемою інтеграції ромів і т.д. [11].

На місцевому рівні національні меншини теж мають певні привілеї. Можуть створюватися Комітети у справах національних меншин, якщо в якійсь громаді більше 10%-ва частка громадян муніципалітету не чехи за національністю. Комітет створюється за запитом організації національної меншини, яка діє в муніципалітеті принаймні 5 років. Обов'язкове створення Комітету зумовлене в тих випадках коли по-перше протягом останніх двох поспіль переписів понад 10% громадян муніципалітету заявили, що вони є не чехами за національністю (це може бути більше ніж одна національна меншина), по-друге, асоціація, що представляє інтереси національної меншини, письмово має попросити про її створення. У областях та столиці Празі це число обмежено 5% жителів для створення такого комітету. Протягом останніх років такий Комітет був створений приблизно в 50 муніципалітетах, 10 з яких виходили за рамки закону. У той же час приблизно в 5 муніципалітетах були створені (також з необхідності, що випливає із закону) комісії для національних меншин. У 30 муніципалітетах, де Комітет повинен бути створений відповідно до норм закону, його призначення не відбулося. Основною причиною не формування Комітетів є відсутність інтересу серед представників меншини та відсутність організацій національних меншин або зміна етнічного складу населення на момент перепису населення, обумовлене тимчасовим працевлаштуванням (йдеться про іноземців) [6, с.17]. Національні меншини, які «традиційно та довгостроково» проживають у Чеській Республіці, мають право вимагати щоб назви муніципалітетів, в яких вони проживають, а також назв вулиць, громадських приміщень, будівель були в додаток до чеської перекладені мовою меншини [8].

Окрім всеохоплюючого підходу до застосування Рамкової конвенції про захист національних меншин, Чеська Республіка також прагне до доброго співіснування з іноземцями, які проживають у Чеській Республіці, та їх успішної інтеграції до чеського суспільства. Для цього розробляються та впроваджуються довгострокові концепції інтеграції іноземців. Інтеграційні заходи повинні полегшити доступ до громадянства Чеської Республіки для іноземців, які постійно проживають на території Чеської Республіки, а таким чином, також можливість вважатися членом національної меншини. Новий Закон № 186/2013 Зб., Про громадянство Чеської Республіки та про внесення змін до деяких актів, яке набрало чинності 1 січня 2014 р., дозволяє іноземцям набувати громадянство Чеської Республіки, не втрачаючи первісного громадянства (тобто воно дозволяє подвійне та багаторазове громадянство). Чеська Республіка також продовжує інтенсивно працювати над питаннями збору інформації про ситуацію національних меншин поза переписом. Для цього у 2018 році Міністерство праці та соціальних справ замовило у Науково-дослідного інституту праці та соціальних питань підготувати аналіз необхідних підходів до збору етнічно чутливих даних у Чеській Республіці [6].

Висновки до даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Підводячи підсумок, варто наголосити, що в умовах трансформаційного періоду Чеська Республіка пройшла значну еволюцію в етнополітичній площині. У Чехії Конституція містить положення про те, що основні права та свободи людини гарантуються державою незалежно від різних факторів, у тому числі незалежно від приналежності до етнічної чи національної меншини. А така приналежність

не повинна спричиняти нікому жодних перешкод. Державою створені умови для забезпечення всіх прав та можливостей для осіб, які не відносять себе до титульної нації. Крім того, з кожним роком держава збільшує фінансування різноманітних заходів організацій національних меншин та всіляко підтримуються їх самобутність та культура. Насамперед мова йде про 14 національних меншин, які входять до складу Урядової ради з питань національних меншин. Цікаво, що періодично бувають згадки й про інші національні меншини, такі як вірмени, євреї, курди, єменці. Проте їх кількість є занадто малою, і вони не входять до складу Урядової ради у справах національних меншин Чеської Республіки (лише євреї та єменці мають гостьовий статус), відповідно їх організації майже не отримують допомогу з боку офіційної влади.

Опираючись на сучасний стан забезпеченості прав національних меншин зроблено висновки про сприятливі фактори для розвитку етнічної та культурної самобутності представників різних народів, про проведення основних видів діяльності організацій, що їх представляють.

Меншини також мають право розвивати власну мову, зміцнювати взаємні знання культури, історії, мови та віри. Національним меншинам у сучасній Чехії надається належна увага не лише через оголошення цього на міжнародному рівні, але вони також представляють важливий для суспільства компонент, який сприяв історичному, культурному та економічному розвитку країни. Однак доводиться констатувати, що етнічні та національні зміни відбуваються постійно, з одного боку, спостерігається значне зменшення кількості представників деяких традиційних (автохтонних) меншин, таких як німці чи поляки, а з іншого боку, тут виникають або зростають інші меншини, які в чеському середовищі прижилися лише нещодавно, наприклад, білоруси або в'єтнамські. Подальші дослідження могли б стосуватися аналізу виникнення та збільшення кількості не «традиційних» для Чехії меншин або ж питання збільшення числа тих, хто не визначає свою національну приналежність.

Примітка:

* Стаття написана за підтримкою стипендії Вишеградського фонду (Visegrad Fund).

Бібліографічний список:

1. Мелеганіч Г. І. Тенденції етнополітичного розвитку Чеської Республіки. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: історія, політологія*. Вип.11 Маріуполь, «Новий світ», 2014. С.151-160.
2. Піляєв І. Особливості взаємодії демократичної держави і громадянського суспільства у сфері захисту національних меншин: досвід країн Вишеградської групи та Балтії. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/piliaev_osoblyvosti.pdf (дата звернення: 24.11.2020).
3. Римаренко С. Міжнародні стандарти статусу національних меншин URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rymarenko_mizhnarodni.pdf – С.129-142 (дата звернення: 24.11.2020).
4. Bednařík P., Kovařík D., Maršálek Z., Nosková H. *Menšiny kolem nás* Jazyková redakce: Michaela Tučková Vydal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. Vydání první Praha 2020. 141 s.
5. Bednařík, Petr: *Obraz národnostních menšin v českých médiích na začátku 21. století*, In: *Stredoeurópske súvislosti národnostného vývoja na začiatku 21. storočia*, Jana Šutajová – Štefan Šutaj – Barbara Kacerová (eds.). Prešov, UNIVERSUM 2019. s. 177 – 189.
6. Fifth Report submitted by the Czech Republic Pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities – received on 10 July 2019 URL: <https://rm.coe.int/5th-sr-czech-republic-cz/168096628d> (дата звернення: 24.11.2020).
7. Klípa O. *Debata o „uznání“ Vietnamců – výzvy české národnostně menšinové politice* URL: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/debata-o-uznani-vietnamcu-vyzvy-ceske-narodnostne-mensinove-politice> (дата звернення: 20.11.2020).
8. Moravcová M. *Postavení národnostních menšin* URL: https://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/files/7_postaveni_narodnostnich_mensin.pdf (дата звернення: 20.11.2020).
9. *Národnostní struktura obyvatel* URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf> (дата звернення: 20.11.2020).
10. *Rada vlády pro národnostní menšiny* URL: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/> (дата звернення: 22.11.2020).
11. *Rada vlády pro záležitosti romské menšiny* URL: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/uvod-5779/> (дата звернення: 22.11.2020).
12. Šišková T. *Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001. 188 s.
13. Sloboda M. *Vietnamci v ČR jako národnostní menšina – poznámka k otázce „uznávání“ menšin* URL: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vietnamci-v-cr-jako-narodnostni-mensina-poznamka-k-otazce-uznavani-mensin> (дата звернення: 10.11.2020).
14. *Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky* URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2> (дата звернення: 20.11.2020).

15. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů: URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273> (дата звернення: 25.11.2020).
16. Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012.- Úřad vlády ČR Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny URL: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf (дата звернення: 24.11.2020).
17. Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2019. URL: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/Zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-Ceske-republice-za-rok-2019.pdf> (дата звернення: 22.11.2020).

References:

1. Melehaných H. I. Tendence etnopolitického rozvoje České republiky. Visnyk Mariupolskoho derzhavnogo universytetu. Seriya: istoriia, politolohiia. Vyp.11 Mariupol, «Novyi svit», 2014. S.151-160.
2. Piliaiev I. Osoblyvosti vzaemodii demokratychnoi derzhavy i hromadianskoho suspilstva u sferi zakhystu natsionalnykh menshyn: dosvid krain Vyshehradskoi hrupy ta Baltii. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/piliaiev_osoblyvosti.pdf (дата звернення: 24.11.2020).
3. Rymarenko C. Mizhnarodni standarty statusu natsionalnykh menshyn URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/rymarenko_mizhnarodni.pdf – S.129-142 (дата звернення: 24.11.2020).
4. Bednařík P., Kovařík D., Maršálek Z., Nosková H. Menšiny kolem nás Jazyková redakce: Michaela Tučková Vydal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. Vydání první Praha 2020. 141 s.
5. Bednařík, Petr: Obraz národnostních menšin v českých médiích na začátku 21. století, In: Stredoeurópske súvislosti národnostného vývoja na začiatku 21. storočia, Jana Šutajová – Štefan Šutaj – Barbara Kacerová (eds.). Prešov, UNIVERSUM 2019. s. 177 – 189.
6. Fifth Report submitted by the Czech Republic Pursuant to Article 25, paragraph 2 of the Framework Convention for the Protection of National Minorities – received on 10 July 2019 URL: <https://rm.coe.int/5th-sr-czech-republic-cz/168096628d> (дата звернення: 24.11.2020).
7. Klípa O. Debata o „uznání“ Vietnamců – výzvy české národnostně menšinové politice URL: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/debata-o-uznani-vietnamcu-vyzvy-ceske-narodnostne-mensinove-politice>(дата звернення: 20.11.2020).
8. Moravcová M. Postavení národnostních menšin URL: https://socialniportal.kraj-jihocesky.cz/files/7_postaveni_narodnostnich_mensin.pdf (дата звернення: 20.11.2020).
9. Národnostní struktura obyvatel URL: <https://www.czso.cz/documents/10180/20551765/170223-14.pdf> (дата звернення: 20.11.2020).
10. Rada vlády pro národnostní menšiny URL: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/historie-a-soucasnost-rady-15074/> (дата звернення: 22.11.2020).
11. Rada vlády pro záležitosti romské menšiny URL: <https://www.vlada.cz/cz/pracovni-a-poradni-organy-vlady/zalezitosti-romske-komunity/uvod-5779/> (дата звернення: 22.11.2020).
12. Šišková T Menšiny a migranti v České republice: my a oni v multikulturní společnosti 21. století. Praha: Portál, 2001. 188 s.
13. Sloboda M. Vietnamci v ČR jako národnostní menšina – poznámka k otázce „uznávání“ menšin URL: <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/vietnamci-v-cr-jako-narodnostni-mensina-poznamka-k-otazce-uznavani-mensin> (дата звернення: 10.11.2020).
14. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2> (дата звернення: 20.11.2020).
15. Zákon o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů: URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-273> (дата звернення: 25.11.2020).
16. Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2012.- Úřad vlády ČR Sekretariát Rady vlády pro národnostní menšiny URL: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf (дата звернення: 24.11.2020).
17. Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2019. URL: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/Zprava-o-situaci-narodnostnich-mensin-v-Ceske-republice-za-rok-2019.pdf> (дата звернення: 22.11.2020).

Melehaných H. I. Peculiarities of ethnonational implementation politics in the Czech Republic

The article outlines the main tendencies towards development of modern ethno-national policy in the Czech Republic, which was being formed gradually under the influence of both internal and external factors. The urgency of the research is important due to the constant increase in the number of Ukrainians in the Czech Republic, who first appear as migrants, and then in the second generation may become the members of a national minority. Based on the data of the official census and the current state of ensuring the rights of national minorities, there were made the conclusions about favorable factors for the development of ethnic and cultural identity of different peoples, and the main activities of organizations representing them, etc. Significant attention is paid to the legal protection of the rights of national

minorities in the country and the peculiarities of the legal status of these minorities in the Czech Republic. There was made an attempt to provide insight into the scientific and journalistic literature on ethnic policy in the Czech Republic. The article also examines in detail the activities of the Government Council for National Minorities, as a coordinating and initiating institutional body between the state and national communities in the country. Its quantitative and qualitative composition, as well as the main powers are considered. It was found out under which circumstances each ethnic community received the status of a national minority in the Czech Republic . Today, the representatives of fourteen nationalities have this status: Bulgarian, Croatian, Hungarian, German, Polish, Roma, Ruthenian, Russian, Greek, Slovak, Ukrainian, Serbian, Belarusian, and Vietnamese. There was also made a comparative analysis of state expenditures to support the activities of public organizations of national minorities in terms of age and minorities. The activities and significance of the Council for Roma Minorities are also described. The article outlines the conditions for the establishment of National Minority Committees in municipalities. As a result, there was established the essence of the ethno-national policy of the Czech state, which creates conditions for the residence of a significant number of national minorities and the titular nation, that in turn leads to an increase in the number of the first and a decrease in the number of the latter.

Key words: *the Czech Republic, national minorities, ethnic minorities, state policy, minority rights, national minority organizations, population census, self-identification, Government Council for National Minorities, Council for Roma Minorities*